

РЕЦЕНЗИЯ

от **проф. д-р Блага Иванова Благоева**; УНСС, катедра „Политология“

Научна специалност: 3.3.Политически науки

Относно: дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

Професионално направление 3.3.Политически науки

(Политология – Сравнителна политология),

Софийски университет „Св. Климент Охридски“,

Философски факултет, Катедра „Политология“

Тема на дисертационния труд: **„Участието на жените в политиката и възходът на националпопулизма в европейските демокрации (1989 – 2019 г.)“**

Автор на дисертационния труд: **Таня Георгиева Глухчева**

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите.

Участвам в състава на Научното жури, съобразно Заповед на Ректора на СУ проф. д-р Георги Вълчев. В качеството си на рецензент, избран на заседание на НЖ, потвърждавам следните факти:

- (1) Обучението е осъществено в редовна форма на обучение в катедра „Политология“ на СУ;
- (2) Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита от катедра „Политология“ при Философски факултет на СУ, протокол № 3/03.12.2024 г.;
- (3) Спазени са всички процедурни и законови изисквания по насрочената процедура по публична защита;
- (4) Дисертантът е изпълнил минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ;
- (5) Авторефератът съдържа необходимите елементи и информация, които съответстват на/ и адекватно отразяват съдържанието на дисертационния труд;
- (6) Представена е справка за необходимите публикации – 7 публикации (от тях 5 на български език и 2 на английски език). Всички публикации отразяват отделни проблеми от дисертационното изследване.

Представеният за защита дисертационен труд е актуален за теорията и практиката, защото дава задълбочена и систематизирана информация за участието на жени-лидери в политическия живот в европейски държави и ефектите от тяхната лидерска роля. Нещо повече, фокусът е насочен към анализ на ролята на жени-лидери на крайнодесни популистки партии в Европа и по този начин се обогатява аналитичната

традиция в научната литература по посочения проблем. Както правилно отбелязва авторът на дисертацията, в последните няколко години интересът на изследователите се насочва към проблема за ефектите на женското лидерство в политиката от лидери на леви към лидери на десни политически формации. Посоченият фокус е безспорно интересен, но и изначално съдържа спорни и предизвикващи научен дебат възможности за анализ, надхвърлящ стандартните проблеми на лидерството в политиката. Тъкмо този ракурс в анализа, обаче поставя и много рискове и опасности. Става дума за мотивиране и теоретична защита на избор на проблемни полета, за критерии при подбор на лидерите, за критериите за сравнение между различни лидерски практики. Изисква се изключителна широчина на мисленето, теоретични натрупвания, култура, информираност и точно изследователско фокусиране, за да бъде изследването продуктивно. Ето защо приветствам избора на тема от страна на докторанта и оценявам всички трудности, пред които е бил изправен авторът на дисертацията.

По отношение на темата на изследването: тя е „атрактивно формулирана“, но според мен постулира внушението, че съществува директна релация между участието на жените в политиката и възходът на националпопулизма в Европа. Подобна теза, от една страна е спорна и дори да се намерят аргументи в нейна подкрепа, те не могат да се абсолютизират. От друга страна, въпросната теза, имплицитно съдържаща се в заглавието на дисертацията не е декомпозирана в заявените от автора хипотези. Разбира се, внимателният прочит на дисертацията отхвърля подобна еднопосочност на анализа. Ето защо си мисля, че заглавието на дисертационния труд може да бъде прецизирано за да е налице съответствие със съдържанието. Самото изследване се отличава с добро съчетание между теоретични познания и умения за практически анализи и обобщения.

В съдържателно отношение изследването на Тания Глухчева се характеризира с логичен анализ, свободна интерпретация на тези и авторски мнения, коректност при позовавания и цитирания.

В структурно отношение трудът е ситуиран в увод, четири глави, заключение и използвана литература. И тук е втората ми бележка – за да има обемно равновесие между отделните структурни единици, би било логично трета глава (71-83 стр., т.е. 12 страници) да бъде като първи параграф на следващата – четвърта глава. Разбира се, изборът на структуриране на текста е права на автора и неговия научен ръководител.

Общият обем на дисертацията – 175 страници (150 страници основен текст) отговаря на утвърдените стандарти. Използваните литературни източници (236 на брой,

на български, английски и испански езици) са напълно удовлетворителни като времева актуалност и тематична насоченост.

В Увода са налице голяма част от изискуемите атрибути – обект и предмет; основна цел; методологически инструментариум (който е използван адекватно и продуктивно); основен изследователски въпрос; актуалност на темата; изследователски хипотези. Липсват обаче ясно формулирана теза, изследователските задачи и ограниченията на изследването. Добро впечатление прави, че докторантът демонстрира висока степен на познаване на научната литература по изследваната проблематика, адекватно и продуктивно я използва и коментира мотивирано.

Анализът последователно представя следните проблеми:

Първо, възникването, еволюцията и периодизацията на националпопулизма; изведени са основните му характеристики, като е поставен акцент върху променящото се отношение на жените-симпатизанти на крайнодесните партии и на националпопулистките партии към ролята на жените в политиката; коректно е разгледано разграничението феминизъм – крайно десен „женски популизъм“ (първа глава);

Второ, осъществен е преглед на основни разбирания и теории за лидерството и типологията на лидерите в търсене отговор на въпроса кои лидерски качества и стилове са присъщи на/ценени при жените-лидери на крайнодесни партии (втора глава);

Трето, представени са основните методи на изследването - case study, QCA метод, биграфичен анализ, контекстуален анализ, сравнителен метод – и е мотивирано защитено мястото и тежестта на посочените методи в изследването (трета глава);

Четвърто, направен е сполучлив опит за приложение на основните теоретични постановки и заявената методология при изследване на шест отделни случая на жени-лидери на крайнодесни популистки партии в Европа - Пия Кеярсгор (Датска народна партия), Сив Йенсен (Норвежка прогресивна партия), Марин Льо Пен (Национален сбор, Франция), Джорджа Мелони (Италиански братя), Фрауке Петри (Алтернатива за Германия), Алис Вайдел (Алтернатива за Германия) – четвърта глава. Според мен най-висока оценка като постигнати резултати може да се постави именно на тази глава. Спазено е изискването при сравнителен анализ на различни случаи да се използват еднакви критерии: специфика на партията; в какъв момент се реализира лидерството; личностни характеристики на лидера; управленски стил; степен на институционализация на партията.

Много добро впечатление прави, че всяка от трите глави завършва с прецизно формулирани изводи и заключения от анализа. Това показва добра степен на осмисленост и личната позиция на автора.

Заключението синтетично представя получените резултати и изводи, до които авторът достига.

В съдържателно отношение по-конкретно правя следните коментари, следвайки логиката и структурата на текста:

В Първа глава дисертантът подлага на анализ и интерпретация основни теоретико-методологически проблеми, свързани с изясняване на базисни проблеми като националпопулизъм; причини за поява на националпопулизма; „вълни“ на крайнодесен популизъм; националпопулистки лидер; характеристики на жена-лидер на националпопулистки партии, електорална подкрепа и симпатизанти на жените-лидери на посочените партии, мизогиния и т.н.. Мотивирано е защитен изборът на дисертанта да ситуира изследването в изследователското разбиране на Кас Муде за крайно десните популистки партии. На основата на коректен преглед на научната литература по темата и анализ на ситуацията в европейски държави, авторът достига до следните мотивирани заключения: (1) всички крайнодесни популистки партии посочват като основни проблеми в държавата си имиграцията и сигурността и си приличат по защитаваните идеи и ценности, макар в различните държави да се проявяват и нови характеристики, резултат на различията в политическия контекст; (2) четвъртата вълна на крайнодесния популизъм е хетерогенна; защитават се традиционното семейство и ролите в него; (3) нараства относителният дял на жените-симпатизанти и на жените-лидери на крайно десните популистки партии; (4) налице е нова качествена трансформация на националпопулизма. Оценявам като основно достойнство на анализа в Първа глава коректния и фокусиран анализ на наличната научна литература и интердисциплинарния поглед по темата.

Втора глава синтетично представя различните подходи към изучаване на лидерството, като е поставен акцент върху фокусиране върху социално-психологическите и политологични подходи (качества, ситуационен, стилове, видове авторитет). Представени са класически (Вебер) и по-нови (Фийдлър, Кер, МакКензи, Джермиер и др.) подходи и теории. В този план на разсъждения си мисля, че анализът би спечелил, ако дисертантът по-убедително мотивира критериите за избор на посочените подходи, от гледна точка на поставените изследователски цели (това е постигнато в пълнота единствено по отношение на теориите за харизматичния лидер). Много добро

впечатление във втора глава прави систематизацията на лидерски качества според различните подходи към лидерството, която авторът прави опит да декомпозира при представяне на отделните случаи в четвъртата глава.

В Трета глава на дисертационното изследване компетентно са разгледани особеностите и спецификите на използваните методологически подходи при анализа, с оглед на техните предимства и недостатъци по отношение на изследователските цели. Още веднъж си позволявам да отбележа, че тази структурна единица на дисертацията, свързана с представяне на концептуална рамка за изследванията на отделни случаи, може да бъде обособена като отделен параграф в следващата глава, а не като самостоятелна.

Четвърта глава според мен е най-приносна и интересна, защото е фокусирана върху анализ и оценка на конкретни случаи на жени-лидери на крайнодесни политически формации в Европа. Систематизирани са поведенческите модели на изследваните случаи по определени от автора критерии: антифеминизъм, срещу имигрантите, евроскептицизъм, подкрепа за традиционното семейство, национализъм, стилове (авторитарен, демократичен), харизма и популизъм. Резултатите от този анализ на равнището на изводи и оценки безспорно обогатяват научните изследвания и имат приносен характер.

2. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам като цяло самооценката на автора за приносните моменти в дисертационното изследване, защото:

Първо, проучено е сходството и различието в стила на лидерство, вида авторитет и партийната стратегия, на жени-лидери на крайнодесни (националпопулистки) партии;

Второ, аргументирана е тезата, че в крайнодесните популистки партии в периоди на криза или електорална стагнация нараства възможността жени да бъдат избрани за лидери;

Трето, аргументирано е защитена тезата, че в крайнодесните популистки партии харизматичният авторитет е основен фактор при лидерството както при мъжете, така и на жените, но за разлика от мъжете, жените лидери на крайнодесни популистки партии са в много по-малка степен авторитарни.

Четвърто, емпирично е обоснована тезата, че в крайнодесните популистки партии жените-лидери успешно „водят партията към участие във властта“ и търсят разширяване на социалната база и подкрепа; без да променят идеологията и реториката на формациите, които представят.

По мое мнение приносите под номер 1, 2 имат научно-теоретичен характер; а приносите под номер 3 и 4 – практико-приложен.

Постигнатите резултати в дисертационното изследване показват уменията на автора за анализиране, обобщаване и систематизиране на теоретична и емпирична информация и са доказателство за основателност на претенциите за ОНС „Доктор“ в направление Политически науки.

3. Критични бележки, препоръки и въпроси

В рецензията си отразих някои съдържателни и структурни критичните бележки. Позволявам си и критична бележка от техническо естество – в дисертационния текст са налице значителни като брой буквени, пунктуационни и граматически грешки, което нарушава общото позитивно отношение към труда.

Поставям и един конкретен въпрос: какво е значението на (как се отразява) отношението към участието жените в политиката като характеристика на националната политическа култура в петте, анализирани държави?

4. Заключение

Дисертационния труд на Таня Георгиева Глухчева съдържа теоретични и приложно-практически резултати. Оценявам, че дисертационния труд удовлетворява изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. Ето защо предлагам на научното жури да присъди на Таня Глухчева ОНС „доктор“ в професионално направление 3.3. Политически науки (Политология – Сравнителна политология).

20.03.2025, София

Подпис:

(проф. д-р Блага Благоева)